

Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

zhaja 10. in 25.

vsakega meseca.

Velja za pol leta

1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II.

V Gorici dne 10. maja 1870.

LIST 9.

Zapopadek: 1. Razpis službe. — 2. O izreji hrastove sviloprejke. — 3. Obrezovanje sadnega drevja (dalje). — 4. Umetni gnoj (kali). — 5. Poduk k čiščenju vzrejalšč. — 6. Kmetijski novičar.

Razpis službe.

Vsled sklepa glavnega odbora je razpisana služba tajnika pri tukajšni c. kr. kmetijski družbi.

Po društvenih pravilih so službene dolžnosti tajnika, oskrbovanje zapisnikov pri občnih in odborovih sejah; vredovanje društvenega časopisa v italjanskem jeziku; izvrševanje od glavnega odbora njemu izročeni opravil; ravno tako ima biti odgovoren za dobro oskrbovanje društvene pisarnice in knjižnice.

Letna plača je 800 f. a. v.

Prošnje z dotični spričevali naj se podajo predsedništvu c. kr. kmetijske družbe do 15. junija t. l.

Od c. kr. kmetijske družbe

v Gorici dne 3. maja 1870.

Predsednik:

Grof CORONINI.

Tajnika namensto.

Pasqualis.

O izreji hrastove svilne Gosenice.

(dalje.)

Če so črviči sami zlezli na perje, tak le redko kateri odpade; naj pripravnejše se obvarujejo ti slabotneži ali beguni, ako se pod tablo, kjer stoji posoda v kateri je perje, položi gladek papir, iz kterega se odpali črviči z mehki sčetinami lahko zopet prenesò na perje. Veliko bolj živih žrvicev nahajamo zjutraj po tleh i stenah. Do prvega levenja hranijo naj se le v zaprtinah, in ravna naj se po pravilih, da odločimo tistim črvičem, ki se niso v enakem času zlegli, posebni prostor, Ker traja izlezovanje teh gosencič iz jajčic, ki smo jih imeli v enaki toploti od 5-6 dni, tak se svetuje, da si napravimo ravno toliko razredov, kar tudi k njim polaganji tem več pripomore, čem bolj smo pazili, da nismo pomešali teh, ki so se poprej izlegli z unimi, ki so se izlegli poznej. Polaga naj se jim tako, da se nove mladike priklonijo k starim in čaka toliko časa, dokler ne prelezejo. Predenj odstranimo snedeno perjiče, moramo natanjko preiskavati, da ne odstranimo z njim tudi katerega črvica, in če kacega najdemo, ne smemo ga prijati i preložiti, temuč z mladiko vred odrezati i položiti na novo perje. Ker gladko odrezane mladike v z vodo napolnjenih posodah ostanejo dolgo časa zelene, tak je njih večkratno premenenje nepotrebno. Te mladike črvičem zadostujejo dolgo časa, ako jim previdno vsaki dan dnevu izležejo, se bodo v enakem času olevili, in v tem času moramo jih pustiti mirovati in le posamezne rogovileže moramo prenesti v mlajše rede. Ravno tako moramo skrbeti za mlajše odrode, s kterim lahko dosežemo ravno to, kar smo dosegli že z odraslim in gotovo bodo po levenji enakočasno prelezli na novo zeleno perje.

Ravno tako moramo ravnati s črviči pozneje; in nikdar se pre-nagliti ne smemo, komaj zlezenim gosencam dati perja, temuč delj časa tako, da potem ko jim ga damo, brezmužno nanj zlezejo, in zadostuje že ako jim ga damo 24 ur potem, ko smo zapazili prvo gosencičo prilesti iz jajčica. Da bi pa lačne gosenciče ne vživale ostarelega perja, tak se mora vse perje, na kterem so se levile odrezati in odstraniti. V obziru na njih množino, odloči naj se jim prostor v sobi, če je pa njih stevilo preveliko, naredi naj se jim vzrejališče na prostem in obda naj se zmrežo, ktera črvičev želnim ptičem ovira pot,

in še celo to se lahko opušča in naložé se lahko na drevje po gozdih. Vzreja po sobah priporoča se le pri skušnjah. Tistim, ki hočejo poskušaje le kakih 100 gosencic zrediti, priporoča se, da naj stavijo mladike v velike steklenice, ktere imajo ozke dulce. Tem mladicom zadostuje mesto rose in dežja samo poškopljenje z mrzlo vodo. Tako smo ravnali na Ogerskem vzrejališči, in res smo vse z naj boljšim vspahom dosegli, razun prvih dveh dnevov, ko je jako deževalo smo jih nekolikoliko zgubili. berž pa ko se je vreme vstanovilo, bili smo brez skrbi jih še več zgubiti.

Na poskušnem vzrejališči hranili so gosenciice po sobah samo do prvega levenja, potem pa so jih prenesli na prosto v zato napravljena vzrejališča, ktera so prevlečena z mrežo, za brambo pred mrčesi. To vzrejališče je pokrito tako da skozi deske lahko dohaja dež, in res se večkrat prigodi, da cele ure in še celo več dni zaporedoma curlja na s perjem pokrite gosenciice.

Znano je, da je mesca maja 12 dni zaporedoma deževalo, in da je tačas padlo dežja 39.4 pariz.", mesca junija ga je padlo v enajstih dneh 52.2 pariz.", in mesca julija v sedmih dneh 40.8 pariz.", in ravno to večkratno deževanje bilo je gosenciicam prav ugodno; K tem še opomnimo, da stoji ta kočá na severni strani v senčnem kraji, kamor le jutranje solnce in sicer do 9 ure sijati zamore. Tej koči so podlaga šesteri stebri, na kterih stoje gladke, močne, vedno z vodo napolnjene posode, da varujejo mravlje in druge mrčese do njih. Pokrivalo je luknjasto, kamor se potikajo mladike. Korita se napolnijo vsaki drugi ali tretji dan z mrzlo vodo. (dalje prih.)

Obrezovanje sadnega drevja.

(dalje)

Če bolj se raztok soka po drevesu zadržuje, temveč sadnih vejic in popkov požene in nastavi. In ravno od tega izhaja tudi rodovitnost drevesna; toda pri tem delu se mora pametno ravnati. če bolj se drevo k rodovitnosti sili, tem hitreje oslabi. Najbolj se mora pa pri mladih drevescih na to gledati, da jih po napačnem obrezovanji ne siliš, da bi hitro sad rodile.

Mlado sadno drevo raste nekoliko let v les, to je, iz začetka nastavlja le tako imenovane lesne očesa na listih vejah, ki naglo ra-

stejo, in pozneje, ko ponehajo naglo rasti, nastavi sadne popke in mladike. Ko je brst na močnih in naglo rastečih vejah, so sadni popki na šibkejih bolj stranskih vejah. Ti popki rastejo na raznih sadnih drevesih največkrat na koncu ali blizo konca mladik. Prikažejo se zdaj na starem lesu, na pr. pri bruskah in jabeikih, zdaj pa na mladikah leto starih, kar se največkrat pri čežnjah in višnjah vidi, zdaj pa tudi na koncu enoletnih mladice, kar se na kutnah in nešpljah nahaja. Kdor pri drevesih na te reči pazi in skrbno gleda pri obrezovanji na zdrave in bolehnne drevesa in na različne plemena dreves, na zemljo in kraj, kjer drevo stoji, gotovo ga bo vselej tako obrezal, da mu bo vedno obilo sadja donašalo.

Kdor se s poletnim obrezovanjem pečà, naj odreže drevesu toliko mladih mladik, kar se mu zdi, da jih je preveč. To delo se posebno zato opravlja, da se nepotrební les odpravi in se ostalim mladikam in sadju pripomore, da hitreje zori; navadno se v prvi polovici mesca rožnika opravlja. Pri košččastem sadnem drevju se to delo ravno o tej dobi ali tudi nekoliko pozneje opravi, da se namreč tiste mladike, ki k zrelosti sadja nič ne pripomorejo, toliko prikrajšajo, da le 2 ali 3 očesa ostanejo zato, da se mladi popki za drugo leto rodovitni ohranijo. Pri sadji s peškami se morajo poletne mladike, kar je moč zgodaj prikrajšati; zato da se spodnji popki poprej okrevaljo in rodovitni postanejo.

Poglavitno in neprenehano delo pri sadjoreji je pa to, da se trebijo in snažijo drevesa; morajo se suhe in poškodovane veje in mladike drevju odrezati, in mah in suha skorja pa od vej, kar se dá, odstrgati. Odrežejo se prvič vse suhe in poškodovane veje, mladike in okrhki; drugič vse pregoste veje ali križem rasteče in se dotikajoče mladike; tretjič tiste veje, ki v krono rastejo in ena čez drugo ležé; četrtič slabe in tanke veje, če se le dá z drugo močnejšo nadomestiti; petič vodeni odrastki, razun tistih, ki na kaki pleši rastejo, ki se znajo za veje pustiti; in šestič take veje in mladike, ki preveč doli visé, kakor tudi take, ki se v druge krone izpuščajo.

O umetnem gnoju.

Kali (KO) = pepelik.

Dober hlevski gnoj zamore vsestransko zadostevali, ker skušnja

kaže, da on zemljo stori pripravno, rediti vsaktere rastline ki sploh o tistem kraju rastejo, Z vso pravico se sme torej trditi, da ima v sebi dober hlevski gnoj vse redivne snove, ktere sploh rastline potrebujejo, da se vsestransko lepo razvijajo. Tudi posrednjo moč stori hlevski gnoj v zemlji. Pri krojenji gnoja postane vogelnakislina in amonjakove zveze, ki storijo, da se v zemlji se nahajajoče snove raztopijo. Po tej poti pridejo torej založne snove v porabo, če ravno ne popolnoma ker en del teh raztopljenih snov odnese voda v spodnjo zemljo, in do tje zamore le malo rastlinskih korenin segati.

V hlevskem gnoju nahajamo razun gnjilca in fosfornekislina posebno kali ali pepelik, ki je jako važen za rodivnost zemlje; posebno to velja za zemljo, ki že sama na sebi ima premalo pepelika pa vender mora rediti mnogo rastlin, ktere potrebujejo mnogo kali-ja. Take rastline so; vinska trta detelje, korenstvo posebno pesa in repa, lan, zelje in tobak.

Če torej mnogo takih rastlin sejemo in prav pogostoma na isto njivo stavimo bode gotovo zemlja oslabela, ker ji bo kali-ja premanjkavalo, akoravno ji dovolj hlevskega gnoja dajamo. To spričujejo tudi potem slabi in revni pridelki pri pesi, repi, detelji. Znamenito je, da zelnjate glave v na pepeliku revni zemlji posebno majhne ostanejo. Že zdavnej, ko še kmetijska kemija ni bila v razvitku, so skušali, tako opešani zemlji pripomoči z pepelom in požiganjem, kar je gotovo koristno, ker pepel iz bukovega lesa ima 15 od stotkov kali-ja v sebi.

Posredstvo bi bilo torej najdeno, pomankljivi kali nadomestiti; ali vprašati moremo, če pepel ne stane previsoko. Preiskujmo nekoliko in vidili bomo da je pepel predrag; ker za en oral detelje (to je: 1600 štirj. sežnjev) je potrebno sto in osemdeset funtov kalija, in to najdemo v 12 do 15 stotih (centih) bukovega pepela. To stane gotovo preveč.

Pred nekimi leti so začeli v Stasfurtu izdelavati kali, in po tej poti bi bilo še naj bolj mogoče, po nizki ceni dobiti potrebni kali. Pa tudi tam, kjer se nahaja, je v nečistem stanu, z drugimi malo vrednimi tvarinami pomešan. Navadno ga nahajajo kot žveplenokisli kali ali kot klorkali. Treba je torej, da se očisti, ker drugi ti dodatki so le

majhne vrednosti kot gnoj, in niso vredni velikih stroškov ktere vožnja stane.

Da se pa vsakeri naših častitih bralcev prepriča, priporočamo sledečo poskušnjo.

Na njivi, na katero vsadimo n. pr. sladkorno peso, ki posebno mnogo kali-ja potrebuje, ali krompir, repo, odloči se en kos, na kteriga potrosimo nekoliko funtov kali ja. Vidili bomo, kako lepo se bo razvijala rastlina na tem prostoru in kako revno na onem prostoru, kjer nismo kalija potrosili.

Da pa kali še bolj hitro koristi, dobro je, mu primešati nekoliko sežganega apna. Ta mešanca mora že žgodaj spomladi priti v zemljo in seer nekoliko pavcev globoko, ker kali potrebuje, ako hočemo, da posebno koristi, mnogo vlage, on se more v zemlji razkrojiti. To skušnija spričuje, ker pozno in v suhem v zemljo zokopani kali le malo hasae. Posebno dobro je navadnemu hlevskemu gnoju pridjati nekoliko kali-ja, in to že na gnojnem kupu na gnojišču.

Kaj zdatno hasne kali, sploh kaljove soli močvirnati zemlji, ki je navadno na kali-ju revna, ravno tako tudi, peščeni in apneni zemlji.

Poduk k čiščenji vzrejališč.

Prvi pogoj dobrega vspeha sviloreje je, da ohranimo zdravo seme. Malo manj važno pa je tudi pristojno čiščenje vzrejališč in orodij, ki se v njem nahajajo. Ker seme lisaste bolezni: telesca, one ne ne prehajajo samo v gosenčice iz jedra bolnih jejčic, temuč tudi prah ki se nahaja na stenah, v tisočkratnih razpoklinah popači tiste gosenčice, ki so se zlegle iz popolnoma zdravega semena. Nespametni toraj bili, ko bi še dalje pregledavali nasledek bolnih črvičev, se ne trudili zatreti okužne bolezni, in zanemarjali telesca ki jih hranimo v zrejaljših neškodljive storiti. Ne zabimo toraj opomniti vse, svilorejce na skušnje, ki jih je znanost ravno tukaj storila, da bi vsaj zdaj ne pre-mišljevali dalje zanemarjati naših vzrejališč, temveč da bi jih vsaj letos predenj zopet jamemo izrejanje, dobro očistili. Naj boljše je klor, in ga napravimo ali z klornim apnom ali z soino kislino, in mangano-
vem nad okisancom.

Ktemu treba je sledečih orodij.

1.) Steklene cevke, ki naj meri vsaka po 2 bokala dunajske mere :

2.) Železne kozice, na ktere se imajo nasaditi one cevke tako, da se dajo spodej razgreti z vinskim cvetom (špiritom).

3.) Nekaj lampic z vinskim cvetom iz stekla, kakor so sploh v navadi po kemijskih delavnicah (laboratorjih.)

Predno se ima napraviti klorov gaz naj se v takej sobi vse pohišstvo, lese, police denejo na kup naj se okna zapro, in odprtine dobro zamažejo z ilovco. Dalje naj se dene steklena cev v posodo, ktera je nalita z magnezijo do pol vratú, in na pol z solno kislino, se previdno nasadi, na one kozice. Razpravljanje klorovega gaza pospešujemo stem, ako podstavimo pod vsako cev z vinskim cvetom napolnjeno lampico. Zdaj se mora zapustiti koj stanica, vrata zapreti, in če je treba zamazati tudi na tleh vse odprtine.

Ako niso lampice premajhene in ako je zadosti vinskega cveta v njih, trajalo bo razgrevanje onih cevk kacih 12 ur, in med tem bode se napravljaj klorov gaz prav živahno in zdatno. To napravljane pa ne neha koj potem ko ugasne vinski cvet, zato ne smemo stopiti koj po vgasenji v stanico ampak še le po 48 urah smemo vanjo iti, kajti klor je zdravju škodljiv in ni samo hud, da pospešuje kašelj, ampak tudi bruhanje krvi lehko nastopi po njem. Ko se je stanica očistila, naj se okna in vrata odpro vsa ob enem. Vender tudi zdaj ni varno biti v taki prostorini, dokler se klorov gaz ne stanjša in ne izpodi.

Še le zdaj naj se stene pobelijo, kakor po navadi z apnenim beležem. Kar je še ostalo v cevkah, to je tekočina, naj se izlije gošča naj se sčisto vodo izmije, posuši in spravi za drugo rabo.

Da pa se vé svilorejec pri tem vesti, naj se zapomni, da je treba za prostor 10 Kubičnih sežnjev, blizo 6 funtov solne kisline, in kacih 25 funtov braunsteina; in če drži cev do srede napolnjena 2 funta solne kisline, tak bode treba 3 cevi.

Mogoče je sicer da prestanejo telesca že pri manjših vzemkih klorgaza. Poskuševalec g. dr. Verson je pa zdrobnogledom zapazil, da nastopi popolno uničenje onih telesic še le pri tukaj omenjenih merah.

Več ko je klorovega gaza, tem bolj popolnoma bode vspeh;

če bi ga bilo manj ne more se reči, kakošen bi bil. Res je, da niso te priprave brez velikih stroškov, a to bi se dalo tako pomanjšati, ako bi se več svilorejcev združilo in skupno take priprave rabili.

Dobé se pa omenjene priprave, cevi in kozice pri Jožefu Weinzierl-u na Dunaji Alserstrasse št. 19; solna kislina in braunstein v kosih pri Jož. Voigt-u na velikem Trgu na Dunaji.

V Gorici prve dni aprila 1870

Cr. kr. Poskuševališče za svilorejo.

Kmetijski novičar.

Stan letošnje ozimne letine v našem cesarstvu. Časnik ministertva kmetijstva ga popisuje tako-le:

Na Moravskem je dober, kar se rži in pšenice tiče.

Na Šlezkem je zima večidel vzela pšenico in rž. Bojé se sploh slabe letine.

V večem delu Štajarskega je ozimnina malo trpela.

Na Kranjskem je stan žalosten; ozimnino je večidel zima vzela.

V srednjem in spodnjem Koroškem se bojé slabe letine; v južnih planinskih dolinah se najdejo dobre ozimnine.

Prav žalostne novice se šlišijo iz Ogerskega; pšenice se bode komaj polovica pridelala.

V Banatu se slaba letina kaže.

Na Erdeljskem je malo bolje.

Na Hrvaškem in v Slavoniji se je ozimnina v viših krajih dobro ohranila, v nižavah je zelo trpela in ni se nadjati dobre letine. Živina je v nevarnosti lakote poginiti, v nekterih županijah je je pocpal deseti del.

Po vsem tem se imarno tedaj bati slabe letine.

Da bi se na Krasu zopet zaredil les, je ministerstvo kmetijstva odobrilo neki načrt, po katerem naj se čez 13 štirjaških milj z 252 katasterskimi soseskami razširi zasajenega gozdnega in družega drevja. Ze letos se ima to zasajanje, začeti in vsako leto na 756 oralih dovršiti, zato se bosta vzela 2 milijona po 2 ali 3 leta starih gozdnih dreves, zraven tega pa še en milijon sadnih in murbovih dreves, ki se bodo jemala iz drevesnic gore Sermino, Rodika in Gorice. O petdesetih letih nadjajo se to velikansko, koristno delo dovršiti. Bog daj!